

Schriftlicht

Vuur en hamer

A. Bas

Is niet mijn woord zó: als een vuur, luidt het woord des HEREN, of als een hamer, die een steenrots vermorzelt?

(Jeremia 23:29)

Oktober 2004. Twee woorden dringen zich op: ‘Luther’ en de ‘Bijbel’. Het eerste vanwege hervormingsdag - zoals elk jaar weer in oktober. En het tweede vanwege de [Nieuwe Bijbelvertaling] - die DV oktober 2004 gepresenteerd zal gaan worden.

Twee woorden die ook niet moeilijk met elkaar te verbinden zijn, al was het alleen al maar met behulp van Luthers woorden op de beroemde rijksdag van Worms: ‘Als ik niet door het getuigenis van de Heilige Schrift of door redelijke argumenten overtuigd word - want noch de paus noch de concilies alléén kan ik geloven, omdat vaststaat dat ze meermalen gedwaald of zichzelf tegengesproken hebben - dan houd ik me overtuigd door de Schrift, waarop ik gesteund heb, dan is mijn geweten in Gods Woord gevangen. Daarom kan en wil ik niet herroepen, omdat ingaan tegen het geweten niet veilig en niet zuiver is. God helpe mij. Amen.’

Luther noemt zich gevangene van het Woord. Neemt tegenover dat Woord de houding van een knecht aan. ‘Wat er verder ook blijft staan of valt, ik zal blijven bij het Woord van God.’ En dat is niet alleen maar iets persoonlijks van Luther, maar een houding die ons door het Woord van God zélf geleerd wordt. Opgedragen, zelfs. Heel duidelijk wordt dat in Jeremia 23:9-32, een gedeelte dat het uitgangspunt vormt van dit ‘Schriftlicht’.

Valse profeten

Vanaf hoofdstuk 21:11 keert de HERE Zich bij monde van zijn profeet tegen de leiders van zijn volk. Op niet mis te verstane wijze toornst Hij achtereenvolgens tegen het koningshuis van Juda (‘zie, Ik zál u! die daar zetelt in het dal, rots in de vlakte! luidt het woord des HEREN’; 21:13), tegen Sallum, de zoon van Josia (‘weent ... om hem die is heengegaan, want hij zal niet terugkeren om zijn geboorteland te zien’; 22:10), tegen Jojakim, de zoon van Josia (‘met een ezelsbegravenis zal hij begraven worden’; 22:19) en tegen Jojakin, de zoon van Jojakim (‘Ik zal u met uw moeder, die u gebaard heeft, wegslingeren naar een ander land, waar gij niet geboren zijt, en daar zult gij sterven’; 22:26).

Maar niet alleen de koningen, ook de profeten moeten het ontgelden. Vanaf hoofdstuk 23:9 verwijt de HERE hun dat ze heiligschennis plegen, in boosheid leven (23:11), echtbreken en met leugen omgaan (23:14). Maar wat nog erger is: ‘zij sterken de handen der boosdoeners, dat niet één zich van zijn boosheid bekeert’ (23:14). Met andere woorden: niet alleen leven ze zélf in zonde, maar ook bevestigen ze het volk daar nog in. En hoe dan? Nu, door hun werk als profeet niet te doen! O zeker, ze *zeggen* wel dat ze het woord van de HERE spreken, maar in feite komen ze met leugens en dromen - die ze ook nog eens onderling uitwisselen (23:23-28).

En deze ontrouw blijft ook niet zonder gevolgen. Want 'als zij in mijn raad hadden gestaan' zegt de HERE in 23:22, 'dan zouden zij mijn volk mijn woorden hebben doen horen, dan zouden zij hen hebben doen terugkeren van hun boze weg en van de boosheid van hun handelingen'. Maar nu dat niet gebeurt, en de profeten ontrouw zijn, blijft de zonde onder Gods volk bestaan, en spreken de profeten desondanks geruststellende woorden (23:17). En in die situatie en omstandigheden laat de Here dan weten dat zijn woord anders is.

Het woord van de HERE

Zo op het eerste gezicht gebruikt de HERE merkwaardige vergelijkingen, om duidelijk te maken dat zijn woord anders is dan dat van de valse profeten in de tijd van Jeremia. 'Is niet mijn woord zó: als een vuur, luidt het woord des HEREN, of als een hamer, die een steenrots vermorzelt?' En om dat uit te leggen, moet ik u in gedachten meenemen naar een smederij - waar zeker in de tijd van Jeremia het vuur en de hamer een belangrijke rol speelden. Als een smid in die dagen aan het werk ging, nam hij een grote klomp steen. Een 'steenrots'. Legde die in het vuur. Om er vervolgens met een hamer op te gaan slaan.

Nu, en zo zouden ook de valse profeten bezig zijn geweest, als ze echt het woord van de HERE gebracht hadden. Als smeden, die het volk van God verbrijzelden! En dat klinkt dan op het eerste gezicht misschien wat dreigend en wat angstaanjagend. Maar in het licht van de context wordt wel duidelijk wat de HERE daarmee bedoelde. Namelijk dit, dat ze het volk dan hadden aangepakt. En aangesproken op hun zonde. 'Als zij in mijn raad hadden gestaan, dan zouden zij mijn volk mijn woorden hebben doen horen, dan zouden zij hen hebben doen terugkeren van hun boze weg en van de boosheid van hun handelingen' (23:22).

Maar dat gebeurde dus niet! De profeten lieten de zonde de zonde en spraken desondanks sussende woorden. 'Zij zeggen voortdurend tot wie Mij verachten: De HERE heeft gesproken: gij zult vrede hebben; en tot ieder die wandelt in verstoktheid van hart, zeggen zij: geen kwaad zal u overkomen' (23:17). En dáár toornst de HERE over - over zulke prediking en zulke profetie. En dat op niet mis te verstane wijze: 'zie, Ik zàl de profeten!' klinkt het tot driemaal toe in 23:30 tot 32.

En wat de reden daarvoor is, wordt duidelijk als we in gedachten nog even terugkeren naar die smederij. Want als we daar de moeite nemen om wat langer toe te kijken, terwijl de smid z'n werk doet, en met vuur en hamer de steenrots te lijf gaat. Dan zien we tot onze verbazing uit die klomp steen blinkend metaal te voorschijn komen. Zilver! En hoe langer de smid z'n werk doet, hoe schoner en zuiverder dat zilver ook wordt.

Met andere woorden: de verbrijzeling van Gods volk is geen doel op zich, het is de weg naar loutering. Dát heeft de HERE op het oog, als Hij zijn volk met zijn woord aanspreekt op hun zonde. Hun loutering: dat ze hun zonde zien, die belijden én terugkeren van hun boze wegen en hun slechte daden - om zo redding en behoud te ontvangen. Want die zijn voor Gods volk alléén bereikbaar in de weg van verbrijzeling en bekering. Een andere weg is er niet! En dáárom toornst de HERE zo tegen de valse profeten.

Niet de enige

In de dagen van Jeremia, die de dagen waren van de valse profetie en de valse gerustheid, heeft de HERE duidelijk laten weten, hoe zijn woord is. Als een vuur en als een hamer - waardoor zijn volk verbrijzeld wordt. Geconfronteerd met hun zonde en opgeroepen tot

bekering. En Jeremia, hij hééft zo ook het woord van God gebracht - met alle gevolgen van dien (vergelijk bijv. 7:1-15).

Maar Jeremia is daarin niet de enige geweest. Ook bij ándere oudtestamentische profeten komen we deze confronterende kant van het woord van de HERE volop tegen. Denk, om één voorbeeld te noemen, aan de manier waarop Jesaja zich eens keerde tegen de trotse vrouwen van Jeruzalem: ‘omdat de dochters van Sion verwaten geworden zijn en rondlopen met gerekte hals en lonkende ogen, omdat zij met trippelende gang wandelen en haar voetringen laten rinkelen, zo zal de Here de schedel der dochters van Sion schurftig maken en de HERE zal haar schaamte ontbloten’ (Jes. 3:16 en 17).

En zélf is het woord van de HERE niet alleen maar in Oude Testament als een vuur geweest en als een hamer. Nee, ook in het Nieuwe Testament is die lijn voortgezet. Te denken valt allereerst aan Johannes de Doper, die ‘doopte in de woestijn en de doop der bekering tot vergeving van zonden predikte’ (Mar. 1:4). In de lijn van Jeremia en andere oudtestamentische profeten is ook hij de valse gerustheid te lijf gegaan met zijn boodschap van bekering. ‘Bekeert u, want het Koninkrijk der hemelen is nabijgekomen’ (Mat. 3:2).

En na Johannes de Doper heeft ook de Here Jezus zelf, onze hoogste Profeet en Leraar (zd. 12), Gods volk geconfronteerd met zijn zonde en opgeroepen tot bekering. Onder andere zien we dat gebeuren in zijn confrontatie met de farizeeën en schriftgeleerden, die wel vroom *leken*, maar het niet waren. ‘Van buiten schijnt gij de mensen wel rechtvaardig, doch van binnen zijt gij vol huichelarij en wetsverachting’ (Mat. 23:28).

Ook de bergrede doet ons keer op keer terugdenken aan de oude woorden van Jeremia. Immers, slag op slag wijst de Here Jezus daarin op de wet en de profeten. ‘Gij hebt gehoord, dat tot de ouden gezegd is.’ En ook op de diepe betekenis en de grote reikwijdte daarvan. ‘Maar Ik zeg u.’ En zo kwam (ook) uit de mond van de Heiland ‘het woord Gods, dat levend is en krachtig en scherper dan enig tweesnijdend zwaard, en doordringt, zó diep, dat het vaneenscheidt ziel en geest, gewrichten en merg, en schift overleggingen en gedachten des harten’ (Heb. 4:12).

En ten slotte hebben ook de apostelen het volk van God geconfronteerd met zijn zonde en opgeroepen tot bekering. Petrus is daar al mee begonnen op de eerste Pinksterdag (‘bekeert u en een ieder van u late zich dopen op de naam van Jezus Christus, tot vergeving van uw zonden, en gij zult de gave des heiligen Geestes ontvangen’; Hand. 2:38), en vervolgens is het o.a. door een man als Paulus in zijn brieven voortgezet (vergelijk bijvoorbeeld gedeeltes als Rom. 13:11-14; 1 Kor. 3:1-9 en 5:1-13; 2 Kor. 6:11-7:1 enz., enz.).

Kortom, hoewel Jeremia 23:29 gesproken is in de tijd van Jeremia, leert de Bijbel ons overduidelijk, dat we die woorden niet in die tijd moeten opsluiten. Want wie eerlijk de Bijbel leest, ziet een duidelijke lijn lopen: van Jeremia en de andere oudtestamentische profeten via Johannes naar de Here Jezus en vervolgens verder naar de apostelen. En wat zou dat anders kunnen betekenen, dan dat Gods Woord *blijvend* moet zijn als een vuur en als een hamer? Ja, het mag en moet door Gods kerk nog steeds gezongen worden: ‘Gij toetst ons, Gij beproeft ons leven, / zoals men erts tot zilver smelt. / Gij die ons, aan het vuur ontheven, / gelouterd voor uw ogen stelt’ (Ps. 66:3, berijmd).

Luther

Een man die dat goed begrepen heeft, is de man aan wie we in deze oktobermaand terugdenken. Maarten Luther - die in zijn dagen óók te maken had met een volk van God dat in slaap werd gesust. Weliswaar op een andere manier dan in de dagen van Jeremia. Maar toch: in slaap gesust. 'Valse profeten' trokken rond, die de mensen wijs maakten dat als ze aflaten kochten, ze zich geen zorgen hoefden te maken over hun zonde en hun ongerechtigheid. Valse profetie en dus valse gerustheid!

Maar Luther - hij heeft het onderkend. Het mógen onderkennen - dankzij Gods genade. En tegenover de valse profetie het ware woord van God gezet. 'O, dat wij ontslagen waren van al de predikers, die tot de Kerk spreken: "Vrede! vrede! terwijl er geen vrede is"' - riep hij uit in één van zijn stellingen (nr. 92). En, in een andere: 'God vergeeft aan niemand de schuld, dien Hij niet te voren verootmoedigde' (nr. 7). Oftewel, de oude boodschap van Jeremia: de weg naar vergeving en vernieuwing, naar loutering, en zo naar behoud, loopt altijd *via* de verbrijzeling en de verootmoediging.

En nu wij

En hoe zit dat nu bij ons? Kennen wij nog die confronterende kant van Gods woord, waar Jeremia tegenover de valse profetie op wijzen moest? En *willen* we die kant van Gods woord ook nog kennen? Twee verschillende vragen.

De eerste raakt vooral de predikers onder ons. Wordt bij hen de prediking van een Jeremia en een Luther gevonden? Dúrvan ze zo nog te preken? Want laten we daar niet te licht over denken: het vraagt moed, om in de prediking zonde ook zonde te (blijven) noemen. En geen water bij de wijn van Gods gebod te doen - omwille van de lieve vrede. Het vraagt moed, en stuit op verzet - zulke confronterende prediking. Maar is tegelijk ook opdracht. Wat dat betreft is Jeremia 23 juist voor predikanten een onthullend hoofdstuk!

Maar er is ook de andere kant - de kant van de 'hoorder'. *Willen* we het nog horen? Het Woord van God, dat is als een vuur en als een hamer? Dat ons 'ontdekt' aan onze zonde, en ons zo de weg op stuurt van de boete? Van de vergeving en de vernieuwing? Of verlangen we van onze dominees dat ze ons in slaap sussen, en 'vrede, vrede' roepen, terwijl het geen vrede is? En laten we bij onze persoonlijke bijbelstudie de confronterende bijbelgedeelten maar liever liggen?

Belangrijke vragen - waar juist deze oktobermaand ons weer bij stilzet. Want Luther heeft ons een duidelijke weg gewezen: 'wat er verder ook blijft staan of valt, ik zal blijven bij het Woord van God.' Óók als dat me aanspreekt op m'n zonde. Confronteert met m'n ongerechtigheid. En oproept tot boete en bekering. En zeggen wij dat de reformator dan ook na? En gebruiken we de Bijbel - waarvan deze maand een gloednieuwe vertaling verschijnt, mede voor dát doel? Willen we dat, kunnen we dat?

Nogmaals: dat zijn belangrijke vragen. Want alleen langs de weg van verbrijzeling is loutering mogelijk. Kan erts tot zilver worden. Of, zonder beeldspraak: alleen als we ons laten confronteren met onze zonde, ons onze ellende laten leren, zullen we ons behoud *buiten* onszelf in Jezus Christus zoeken. En dat is ook de enige weg om behouden te worden! Of, zoals Luther het zei: 'Het is veel beter het koninkrijk der hemelen in te gaan door veel beproeving, dan een vleselijke zekerheid te verkrijgen door de vertroosting van een valse vrede' (stelling 95).